

Catalunya Estat

Havem tractat de tots els punts que abraça la primera part del quadro que ens vàrem formar al començament d'aquests articles. Catalunya província o Estat? Província privilegiada, exceptuada o descentralitzada? Catalunya Estat monàrquic o republicà, aristocràtic o popular, separat enterament o confederat? Havem parlat ja de Catalunya província; i, posada la mà sobre el cor, estem persuadits que no pot limitar-se o tancar-se a ser província, sota pena de morir moralment i com a poble, com a Catalunya. Sols d'una manera podríem admetre la situació provincial; com a província descentralitzada, preparant-se i educant-ne per ser Estat, com a situació provisional, interina, transitòria, temporal i al mateix temps preparatòria i educativa. Un pla extens i pràctic, factible sota el sistema unitari, ja republicà, ja monàrquic, es pot traçar; podríem presentar-ne un esboç. Mes ara fóra inútil. Cap sistema unitari, sia republicà, sia monàrquic, ha d'avenir-se a donar a Catalunya una descentralització administrativa avançada i progressiva, creixent, que l'anés preparant i educant per ser Estat. Ben clar ho estem veient des de la proclamació de la República en general, el 12 de febrer, i també des de la proclamació de la federal. Bé ho havem vist fins sota el poder dels partits unitaris menys centralistes, demòcrato-monàrquic, radical, progressista, dels anys 40 al 43, 54 al 56, 68 al 73. Per què, doncs, admetre una situació impossible, una situació que jamai l'Estat espanyol únic, individu, unitari, ha de consentir? Catalunya haurà de preparar-se i educar-se per ser Estat, sent-ho. Avui en dia, entre això i la proclamació i la immediata constitució del sistema federal a Espanya, fóra inútil parlar d'aquesta situació de província descentralitzada amb una descentralització progressiva, preparatòria, creixent i educativa; situació factible en general, mes a Espanya-Estat únic individu, utòpica.

Estreta li ve a Catalunya la situació de província d'un tal Estat, la situació de província com es comprèn a Espanya i quasi bé pertot; situació definitiva, immòbil, *non plus ultra, ubi deficit orbis*. Sols essent Estat pot renàixer com a Catalunya, com a pàtria, com a poble.

La situació d'Estat no és cap cosa nova per a Catalunya; sinó una cosa antiquíssima, secular, tradicional, que li fou usurpada amb violència, que li sigué robada per la força de les armes, que gent estrangera, un rei i un exèrcit francesos, amb intervenció d'espanyols il·lusos i esclavitzats, li varen prendre a foc i a sang.

Catalunya començà en la República catalana montanyesa del segle VIII, essent un Estat independent que nasqué abans que el d'Àustries, després de caigut al Guadalet l'imperi dels gots. Fou després un Estat protegit pels Emperadors francs, des d'últims del dit segle fins a últims del IX; fou després un Estat feudatari i després, ja amb el compte En Guifré el Pelós, ja amb el compte En Borrell, altra vegada Estat in-

dependent. Sols la unió personal, sols la persona del príncep, la tenia unida amb els altres Estats de la Corona d'Aragó, i amb els altres d'Espanya, de mode que des del segle IX fins l'any 1714, fou Catalunya un Estat, podem dir independent. Poc, si gens ens diferenciava, es diferenciava de ser-ho amb els reis d'Aragó i no molt amb els de tota Espanya. Província s'anomenava sota la casa d'Àustria i el primer Borbó fins l'any 1714; més ben examinada sa situació, era la d'un Estat, de dret independent i mig confederat amb Aragó i València, de fet amb guerra amb sos prínceps que li volien pendre independència i llibertat: un Estat independent o mig confederat, de dret; de fet, un Estat militant per conservar sa independència, sens parar un minut per espai de dos segles.

Pot haver-hi discussió sobre quin grau d'independència tingué Catalunya des de la unió amb Aragó, des de la mort d'En Ferran el *Catòlic*, sota els reis austríacs i sota els Lluïsos XIII i XIV de França, i sota Carles III l'Arxiduc d'Àustria. Mes sobre sa situació d'Estat, ja independent, ja mig confederat, ja sols unit per la persona del príncep, no hi ha cap discussió. Com uns mil anys de situació d'Estat (dels anys 714 0 715 al 1714) compte Catalunya; sobre uns mil anys fou Catalunya un Estat, una nació. No demanem, doncs, cap utopia els catalans *estatistes*; sinó restaurar una situació política que, per injustament arravatada, pot Catalunya reivindicar a tota hora amb aquell dret imprescriptible que la llei romana de les dotze taules va anomenar *autoritat eterna*.

La qüestió d'Estat o província és per a Catalunya qüestió de vida o mort per la part moral. Sabem les dificultats amb què va Catalunya trobar-se en sa vida material i en sa vida moral al principi de ser un Estat. Per això ens dol al cor, a l'ànima, que mai l'Estat espanyol hagués donat a Catalunya una descentralització provincial verdadera, progressiva, preparatòria i que l'Estat espanyol únic i individu jamai li donaria. Mes, continuant essent província espanyola o francesa, Catalunya és morta moralment dintre pocs anys, ja la tenim quasi agonitzant com a poble, com a entitat moral, com a pàtria, i morta moralment, sa vida material, primera i fins única cosa que miren, atenen i consideren molts homes, i entre ells molts espanyols, i entre aquests molts catalans, sa vida material fóra petita, aniria decaient, fos Catalunya província espanyola, o fos francesa. Així com se diu: què són les lleis sens els costums?, pot dir-se: què és la vida material sens la vida moral?

Avui en dia ens queden als catalans alguns costums, algun esperit, algunes tradicions de quan Catalunya era Estat. Som encara *separatistes*, *provincialistes*; no tant, per desgracia nostra, com diuen els altres espanyols, mes una mica. Aprofitem el que ens queda per recobrar més. Quant més aviat comencem a viure com a Estat, més aviat arribarem al nivell de viurer-hi naturalment i sens esforç, perquè tindrem més restes de les qualitats d'independents, més restes d'activitat, energia, valor cívic, patriotisme i esperit autonòmic. Com més tardi Catalunya a ser Estat, a viure com Estat, a recobrar les atribucions, les potestats i la independència pròpies dels Estats, més

dificultats trobarà per viure com a tal, menys aptitud hi tindrà, menys preparada hi estarà, més qualitats de les necessàries per viure independent haurà perdut. Massa n'havem perdudes ja, massa havem decaigut i degenerat en la part moral en el caràcter, en les virtuts cíviques, en l'energia, en l'esperit independent; no esperem a perdre, a decaure i a degenerar més. Quant més avall caiguem, més ens costarà pujar.

Massa ens havem ensopit, fins en la part de vida material, confiats en proteccions industrials i comercials a les fronteres d'Espanya i a l'Amèrica; prenguem una posició política que ens faci despertar i quedar desvetllats. Massa la situació de província ens ha portat guerres civils d'Espanya, la del carlisme començada l'any 26, la de l'absolutisme començada l'any 14, i el gran nombre de pronunciaments i sublevacions que sabem: tot partint de la idea o base, fonament i peu forçat d'Espanya-Estat únic i individu. De mode que de les lluites i de les parcialitats polítiques que han agitat Catalunya, han dividit els catalans de l'any 14 ençà, solament les dels federals són catalanes; les meres totes han sigut espanyoles.

No pot dir-se que jamai Catalunya ha d'arribar a ser Estat. Aquesta negació de tants i tants mils catalans conservadors, la idea que la situació provincial més o menys descentralitzada hagi de ser la situació definitiva, final, políticament eterna, *non plus ultra* de Catalunya, aquesta idea és inexacta, és falsa. Avui en dia per una reunió de circumstàncies que els conservadors no tenien previstes, trobem arribat el cas de començar Catalunya a viure com a Estat; aquell home, aquell sabre, aquella mà de ferro que fa cinc anys anuncien o demanen ells, no vindrà prou aviat per privar aquest començament. Doncs bé; si oblidant-nos per un moment d'això, ens fem càrrec que més endavant pot venir el cas de ser Catalunya declarada o declarar-se Estat, com més preparada estigui a viure com a tal, menys agitacions i batzegades li costarà la nova vida. Com pot preparar-s'hi? Sent província? No. A Espanya és utòpica la descentralització verdadera i progressiva, preparatòria. Sols sent Estat pot Catalunya anar-se fent a ser-ho, anar entrant en la vida de tal. I el que és deixar per sempre més de ser Estat, el que és ser per sempre més província, no ho creguem.

Encara que al present l'home de ferro, el bastó, el sabre, etc., dels conservadors fes una reacció en sentit unitari, encara que triomfessin els carlistes o els altres monàrquics; altre dia, per un camí o per un altre, tornaria a sortir i a plantejar-se la idea federal que inclou la de Catalunya-Estat. Aquesta idea no morirà. Quan a França, a on fou proclamada pels girondins l'any 93, no ha mort, menys morirà a Espanya. Quan la idea de llibertat i constitució no ha mort a Espanya a pesar de les reaccions dels anys 14, 23, 43, 56 i 66, menys hi morirà d'aquí endavant la idea de federació que inclou, abraça o conté la idea de Catalunya Estat.

«Jo visc en l'eternitat», com diu Jehovà a la Bíblia, pot dir aquesta idea; i nosaltres podem traduir aquesta frase com la traduï Proudhon: «ma idea és immortal».

Donem pressa al mal camí, passem-lo aviat; com més prompte comenci Catalunya a viure com a Estat, més aviat i més fàcilment passarà les dificultats morals i materials del començament d'aquesta vida; més qualitats conservarà encara per sortir-ne més aviat i millor.

Pel que toca al dia d'avui (agost de 1873), no volem dir que Catalunya se separi d'Espanya amb violència. Per una part la guerra carlista, per una altra part la situació política del Govern i del Congrés centrals encaminada a plantejar una constitució a on Catalunya és reconeguda com a Estat confederat, aconsellen seguir el camí pacífic i legal mentre es pugui, mentre aquella guerra duri i mentre el Congrés i el Govern del centre no tractin de tornar al sistema unitari.

Josep Narcís Roca i Farreras

La Renaixensa, III, núm. 1, 10 d'agost de 1873

